

кай“ і „чаем“ служыла падставаю для пашыраных уяўленьняў савецкае на-мэнклятуры пра грубасьць беларускай мовы.

Увогуле *лягер* — гэта стаянка, звычайна часовая, пад адкрытым небам і з часовым жыллом. У *лягеры* не жывуць, а толькі перабываюць, кантуюцца, марынуюцца, церпяць.

Людзі майго пакаленьня ўпершыню сустракалі гэтае слова ў кнігах пра амэрыканскіх п'янэраў — першапраходцаў. Пасьля мы траплялі ў п'янэрскі *лягер* і прыблізна тады ж даведваліся пра фашыстоўскія канцэнтрацыйныя *лягеры*, хоць паралеляў не рабілі. Нарэшце стала вядома і пра *ГУЛАГ* — сталінскую *галоўную лягерную ўправу*..

Памятаю, калі на ўроках аднаклясьніца павярталася да свавольніка, які таргануў яе за касічку, і казала: „*прыдурак лагерны*“. Тады гэта разумелася як вытворнае менавіта ад *лягеру п'янэрскага*. Гэта пазьней вычыталася ў „Архіпэлягу *ГУЛАГу*“ Салжаніцына, што у сталінскіх *лягерах* быў такі тэрмін: *прыдурак лагерны*..

Такім чынам *лягеры* складаліся ў нехраналягічную пасьлядоўнасьць: *фашыстоўскі канцлягер, п'янэрскі, і толькі пасьля ГУЛАГ*.

Лягеры перамешчаных асобаў, лягеры ўцекачоў, канцэнтрацыйныя, лягер напраўча-працоўных работ — найчасьцей у гісторыі гэтае слова зьвязанае зь людзкім няшчасьцем, гвалтам чалавека над чалавекам і зь няволяй. І толькі ў савецкай рэчаіснасьці яно мусіла зьвязвацца наадварот — з маладосьцю, радасьцю, здароўем. *Лягер п'янэрскі, спартовы, лягер алімпійскага рэзерву*. Было й пераноснае — *лягер міру*..

Ва ўласна беларускай гісторыі слова *лягер* няма. Гэта ня наша слова, якое абазначае ня нашыя рэаліі, якія цяпер сыходзяць у нябыт.

Што да грунвальдзкіх ваяроў і п'янэраў-першаадкрывальнікаў, дык яны застануцца ў нашых кнігах, але ставаць будуць ня *лягерам*, а абозам, як гэта спрадвеку і было ў Беларусі.

Ленін

Міхась Скобла

Савецкія людзі працавалі з ранку да вечара дзеля сьветлае будучыні, а вакол гаварылі: „*самы чалавечны чалавек*“, „*жыве між нас геній*“, „*бальшавік №1*“. І людзі ведалі, што гэта — *Ленін*..

Ён быў паўсюль. Пераступіўшы школьны парог, дзеці насілі кучаравага „*юнага Леніна*“ на сваіх грудзёх. Пераходзілі з клясы ў клясу зь „*ленінскім гальштукам*“ на шыі. А потым уступалі ў „*ленінскі саюз моладзі*“. Усе састарэлыя кіраўнікі дзяржавы былі „*вернымі ленінцамі*“. Людзей увесьчасна заклікалі „*жыць і працаваць па-ленінску*“. І нават сьвятло ў хатах зьяўлялася толькі дзякуючы „*ленінскаму пляну электрыфікацыі*“, што ўвасабляўся ў „*лямпачках Ільліча*“. Паэты, мастакі, рэжысэры ды ўвесь творчы люд нястомна папаўнялі „*ленініяну*“, запэўніваючы, што яны „*зь Леніным у сэрцы*“, сьцьвярджаючы — „*мы — Леніна племя*“, паказваючы, як „*Ленін думае пра Беларусь*“.

Прайшоў час, і з грошай „*ленінскі профіль*“ прыбралі, у фальклёрным паходжаньні казкі „*Ленінская праўда*“ ўсумніліся. І ў трэцяе тысячагодзьдзе

Ленін едзе не на легендарным бранявіку, а на трактары „Беларус“, бо на беларускіх пляцах па-ранейшаму стаяць сотні *ленінаў*, часам недагледжаных, з птушынымі выпаражненнямі на лысінах — птушкі не аштрафуеш і ня кінеш у вязьніцу, як гэта сталася нядаўна з Аляксеем Шыдлоўскім, што зь сябрамі ўпрыгожыў адпаведнымі надпісамі помнік *Леніну ў Стоўпцах*.

Што будзе з галоўным беларускім *леніным* на сталічным пляцы Незалежнасьці пасья краху лукашэнкаўскага рэжыму? Хтосьці прапануе адвезьці помнік у адмысловую рэзэрвацыю, хтосьці — беражна надзець на яго клетку і ў такім выглядзе захаваць як перасьцярогу нашчадкам.

І ўсё ж гэты *ленін* варты лепшае долі — на ім зьбярогся ад бальшавіцкага перасьледу беларускі правапіс. Падыдзіце да помніка бліжэй і прачытайце: „Наперад, пад сьцягам *ленінізму!*“ Мяккі знак перажыў усе рэпрэсіі на *ленінскім* манумэнце пад крысом *ленінскага* паліто.

Ліхтар

Сяржук Сокалаў-Воюш

„*Ліхтарні* блеск адкрыў на ліпе россып росаў“ ...

Вось так на пачатку стагодзьдзя з-пад пяра Максіма Багдановіча *ліхтарнямі* і асфальтам, партавымі агнямі Лібавы і рамьнікамі ўрывалася ў беларускую паззію тэма места. *Ліхтарні*, *ліхтаркі* ці *ліхтары* сталіся проціпастаўленьнем лучыне, лямпе і нават чаканьню, што загляне сонца і ў наша аконца.

Слова *ліхтар* прыйшло да нас зь нямецкай мовы, дзе яно азначала прыладу, на якую ставяць сьвечку — сьвечнік, альбо, як цяпер кажуць: падсьвечнік.

У 70-х гадох у Наваполацку група студэнтаў мясцовага інстытуту выдавала непадцэнзурны рукапісны часопіс „*Блакітны ліхтар*“. За гэта выдаўцы досыць хутка пазнаёміліся з КГБ. Напрыканцы стагодзьдзя *ліхтары* сталіся ўлюбёным аб'ектам местачковых хуліганаў, якія не прапуськалі зручнага моманту запусьціць у *ліхтар* каменем. Згаданае „загляне сонца і ў наша аконца“ змянілася цвёрдым: „Цемната — друг маладзёжы“. Адзіным сьвятлом у гэтай цемры сталіся „*ліхтары*“ ў выглядзе сінякоў пад вачыма падлеткаў. Атрыманья ў бойках, яны частку зьяўляліся адзнакамі асабістага гонару. Гэта быў пачатак дэградацыі маладых беларусаў, якім усё — ад уласнага жыцьця да жыцьця Айчыны — было „да *ліхтара*“.

Майстроўня

Сяржук Сокалаў-Воюш

Майстроўня, зафіксаваная ці ня ўсімі слоўнікамі пачатку стагодзьдзя, на канец савецкай эпохі была цалкам выціснутая майстэрняй. Да пачатку 80-ых гадоў ейнае йснаваньне трымалася хіба толькі на эміграцыйных выданьнях. Новае жыцьцё слову даў паўлегальны студэнцкі рух адраджэньня Беларуска-Драматычную *Майстроўню*, якая ладзіла фальклёрныя сьвяты, вяла асьветніцкую працу.

Гонар адраджэньня слова *майстроўня* належыць тагачаснай студэнтцы